

Povešť o Považskom hrade II.

Alojz Medňanský

25. mája 2019 ✚ Kultúra

pokračovanie I. časti: <http://christianitas.sk/povest-o-povazskom-hrade-i/>

„Povedzte rytierovi,“ odvetil Rafael, „že jeho posolstvo predišlo moje. Bol by ho dostal o hodinu neskôr. Odklad troch dní však neprijímam. Nech meč rozhodne medzi nami ešte dnes – a hneď!“ Hostia sa už vychystali na odchod a teraz sa s hrôzou dozvedeli, čo bratia zamýšľajú. Ak sa vodcovia takto kynozia, všetky ich plány sú v troskách. Len pod ich záštitou dosiaľ beztriestne rabovali a spokojne, v hojnosti žili na úkor iných. Teraz im hrozilo, že sa všetko skončí, že sa zobudí driemajúca spravodlivosť a bude požadovať účty za tolľú preliatu krv. Celá ich budúcnosť závisela od pochybnej škriepky pre akési dievča. Všetko dôkladne zvažovali a nezabudli pritom na nič, čo by bratov zmierilo pokojnou cestou. Dlho sa márne o to usilovali, až napokon zapôsobil dôvod, že len vďaka jednotnosti mohli teraz vzdorovať kliatbe, ktorú na nich uvrhol kráľ. Ak budú nesvorní, ľahko sa môže stať, že nepriatelia znovu podniknú všetko, aby rytiera, ktorý zostane nažive, premohli. Ako by len triumfovali, keby mocní, dosiaľ neporazení rytieri z Podmaníc kántrili jeden druhého a keby nebudaj zostali na bojisku. Dievča nech radšej samo rozhodne, komu chce patriť.

Súperi po dlhých rečiach pristali. Aspoň naoko sa pomerili a dali zavolať Hedvigu, aby si jedného z nich vyvolila. Ťažko vykúpený mier bol však znovu ohrozený, lebo zajatkyňa s tým nechcela súhlasiť. Nedbala na sľuby a vyhrážky a žiadala, aby ju prepustili na slobodu. Už-už sa zdalo, že spor sa dostane na predošlý bod, keď jeden zo sprostredkovateľov navrhol, aby sa vlastník dievčaťa určil žrebom. Myšlienka sa všetkým zapáčila. Priniesli kocky – a šťastie žičilo Jánovi. So zarytou zlobou hľadá Rafael, ako mu berú krásnu korisť, a v duchu spriada lešť. Brat zatiaľ oznamuje neveste, ako rozhodol osud, a určuje deň sobáša. Pramálo pritom dbá na vzdor a úpenlivé prosby dievčaťa.

Niekoľko dní sa minulo prípravami na svadbu, keď vtom zvedovia priniesli zvesť, že oboch budatínskych pánov, Jána a Juraja Suňogovcov, povolali na cisársky dvor a že sa tam vypravili s početným sprievodom. V Budatíne ostala len hrstka mužov. Rytieri z Podmaníc si už dávno brúsili zuby na tento zámok. Ležal tesne pri Váhu, priamo oproti žilinskému trhu, takže by mohli vládnuť nad riekou a od okoloidúcich vyberať mýto. Okrem toho to bol jediný pevný bod na celom hornom Považí, ktorý im ešte nepodliehal. Teraz sa im naskytla možnosť zmocniť sa ho, alebo, ako sa tomu v prejemnenej reči našich osvietenských čias hovorí, zaokrúhliť si majetok. Bratia sa rozhodli, že na zámok zaútočia, a už aj sa chystali na odchod, lebo čo sa malo stať, muselo sa stať rýchlo, skôr než by majitelia mohli prísť na pomoc. Bola to vytúžená príležitosť aj pre Rafaela. Rytier sa hneď rozhodol, že ju využije a uvoľní priechod skrytej zlobe. Na výpravu sa síce vybral spolu s bratom, aby unikol podozreniu, po niekoľkých hodinách cesty však predstieral nevoľnosť, ktorá sa ustavične zhoršovala.

Onedlho, aspoň naoko, prepukla tak prudko, že sa sotva držal v sedle, a sám Ján mu radil, aby sa dal dopraviť na hrad. A práve po tom túžil úlisný Rafael, hoci sa tváril, že sa len v tvrdzi a nerád podriaďuje bratovým

príkazom. V sprievode dvoch zbrojnošov sa dotrmácal domov a chystal sa vykonať, čo si zaumienil. Hedviga sa odchodu rytierov úprimne tešila. Rozmýšľala, ako sa dostať na slobodu, a prišla na to, že svoj zámer môže uskutočniť iba – ľstou. Začala sa prívetivejšie správať k starkej, ktorá ju obsluhovala, a počúvala chválospevy, aké šťastie ju čaká po boku rytiera Jána. Keď sa jej zdalo, že už môže postúpiť o krôčik ďalej, vyľakal ju Rafaelov príchod a prekazil jej úmysel. Teraz sa rytier rozhodol ísť do krajnosti, zbytočne však strácal čas prosbami, hoci do nich vkladal celé svoje rečnícke umenie. Keď videl, že sa usiluje márne, chcel siahnuť po násilí. Ustráchaná dievčina sa chytro spamätala a vyhrážala sa, že ju snúbenec, len čo sa vráti domov, strašne pomstí. Tu sa prudká vášeň zaslepeného rytiera zmenila na nenávisť a posadnutý žiarlivosťou sa hroznou prísahou zaveril, že ak Hedviga nebude patriť jemu, nedostane ju ani brat.

Rafael si našiel dôverníka a rozhodol, že nešťastníci podajú jed. Smrť jej naveky zatvorí ústa, nezradí, čo sa prihodilo, a ohrdenú lásku stihne pomsta. Hedviga to mala urobiť akoby z vlastnej vôle. Starena by pred bratom dosvedčila a ubezpečila ho, ako často počula zajatkyňu vraviť, že radšej zomrie, než by sa mala vydať za rytiera Jána. Zradca skryl svoj temný úmysel pod masku falošného priateľstva a pozval nevinnú obeť na osudnú večeru. Smrtiaci nápoj už stál na stole. Rafael práve pokrytecky ľutoval, čo sa stalo, prosil dievča, aby pred bratom o všetkom pomlčalo, a sľuboval, že nabudúce sa bude krotiť. Už dvíhal čašu na srdečné zmierenie, no v tom zadunel výstrel. Bolo to vo chvíli, keď úbohá oklamaná Hedviga dvíhala nešťastnú nádobu k perám. Zo strážnej veže hrozivo zaznel hlas rohu a bledý, vynáčený sluha sa vrútil dnu so správou, že neznámy nepriateľ mohutne zaútočil na hrad. Nešťastnej obeti vypadla čaša s jedom z ruky a rytier sa vrhol k dverám proti útočníkom.

Po bratovom odchode sa však mužstvo oslabilo, núdzovo vyzbrojení obrancovia, ktorých vyľakal nečakaný nočný prepad, ani dlho nekládli odpor. Obliehatelia dobyli múry na západnej strane, Rafael sa žičlivou tmou prebil k bráne a utiekol; nič iné ani nemohol urobiť. Dievča počas strašného hluku kľačalo na kolenách a prosilo o pomoc nebesá. Zrazu sa otvorili dvere a brat sa jej radostne vrhol do náručia. Urobil všetko, aby získal pomoc priateľov. Pošťastilo sa mu zhromaždiť hŕstku odvážnych mládencov odhodlaných zachrániť jeho milovanú sestru. Aby svoj zámer čo najlepšie utajil a nevzbudil podozrenie, družinu najprv rozpustil. Až v určený deň po jednom prichádzali na miesto zrazu, od Považskej Bystrice vzdialené na hodinu cesty. Za súmraku sa potom so sekerami, útočnými rebríkmi, lanami a ľahkou zbrojou tíško prikrádali k hradu. Zaútočili naň a dobyli ho zo západnej strany, ktorou sa spájal s iným vrchom. Na úsvite víťazi odtiahli. Vzali si, čo sa vziať dalo, zvyšok spustošili a hniezdo podpálili.

Útok na pevnosť Budatín sa podaril. Rytier Ján dlho do noci oslavoval víťazstvo plnými džbánmi z plnej pivnice. Prebudenie bolo veľmi nepríjemné – Rafael prišiel so správou, že svoj hrad stratili. Bratia potom spolu s mužstvom rýchlo nasadli na kone, aby si vybojovali svoje vlastníctvo, našli však len holé a vypálené múry. Bez odporu vtiahli dnu – na hŕby popola. Chýbala nielen krásna zajatkyňa, ale aj kadečo z ich nazbieraných pokladov. Čo sa stalo, to sa neodstane. Bratia všetko dobre uvážili a rozhodli sa, že najlepšie bude, ak hrad opravia a budú ako predtým ďalej spolu bývať. Starý vzťah sa však už medzi nimi neobnovil, vzájomná dôvera sa oslabila a skrytý hnev, ktorý niekedy mimovoľne prepukával, vnášal medzi nich čoraz väčší chlad. Nemohli dúfať, že sa s otrasenou mocou udržia tak dlho ako doteraz, a rozhodli sa podriaďiť kráľovi. Kráľ roku 1545 kliatbu na pánov z Podmaníc zrušil a udelil im kráľovskú milosť. Ani jeden z bratov sa neoženil, a tak nimi vyhasol rod rytierov z Podmaníc. Ich rozsiahle majetky prešli do rúk iných.

